

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ БІОЛОГІЇ
РАДА БОТАНІЧНИХ САДІВ ТА ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ДЕНДРОПАРК «ОЛЕКСАНДРІЯ» НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

міжнародна наукова конференція

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ,
ВІДНОВЛЕННЯ ТА ЗБАГАЧЕННЯ
ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ БОТАНІЧНИХ САДІВ
І ДЕНДРОПАРКІВ**

*присвячена 70-річчю дендрологічного парку
«Олександрія», як наукової установи
НАН України*

23–25 травня 2016 року

БІЛА ЦЕРКВА

2016

УДК 631.529:502.75:712.253

Відповідальний редактор: доктор біологічних наук *С.І. Галкін*

Редакційна колегія:

Червченко Т.М. – д-р біол. наук;
Кузнецов С.І. – д-р біол. наук;
Черняк В.М. – д-р біол. наук;
Трофименко Н.М. – канд. біол. наук;
Дойко Н.М. – канд. біол. наук;
Бойко Н.С. – канд. біол. наук;

*Затверджено до друку НТР
Державного дендрологічного парку «Олександрія»
(протокол № 5 від 25.04. 2016 р.)*

Висвітлюються актуальні проблеми інтродукції, збереження та збагачення біорізноманіття в ботанічних садах і дендропарках. Наведені результати досліджень з питань збереження та збагачення біорізноманіття культурної спадщини садово-паркових об'єктів, теоретичні та прикладні аспекти інтродукції рослин у сучасному світі, екології штучних та природних фітоценозів, проблем біоінвазій, захисту рослин, сучасного досвіду озеленення населених пунктів, ландшафтного дизайну та фітодизайну, просвітницької та соціальної ролі ботсадів і дендропарків.

Для науковців, викладачів, фахівців зеленого будівництва, ботаніків, екологів, аспірантів та студентів.

Відповідальність за точність та достовірність матеріалів, викладених в публікаціях, несуть автори.

© Автори статей, 2016

© Державний дендрологічний парк «Олександрія», 2016

C. rapunculoides L. (місцевий вид). В парку у невеликій кількості зростає в 2 кварталах (24, 31). Висотою до 130 см. Пониклі синьо-фіолетові квітки зібрані в однобоку верхівкову китицю. Цвітуть з червня по вересень.

C. rapunculus L. (2008) Рослина до 100 см завв. Білі квітки зібрані у китицеподібну волоть. Цвітуть у VII-VIII.

C. rotundifolia L. (1974). Багато чисельні пагони до 40 см завв. Світло-лилові квітки дрібні до 2 см зібрані в розлоге волотисне суцвіття. Цвітуть з VI по VIII.

C. sarmatica Ker Gewl. (2010). Рослина до 50 см завв. Блакитно-бузкові квітки до 3 см довж. зібрані у пухке суцвіття. Цвітуть у липні-серпні.

C. takesimana Nakai (2009). Схожий до *C. medium*, але на відміну від нього має глянцево світло-зелене листя. Квітки темно-рожеві, пониклі. Цвітуть у VII-VIII.

C. trachelium L. (місцевий вид). В парку у невеликій кількості зростає в 3 кварталах (11, 15, 17) і на колекційній ділянці. Висотою до 100 см. Квітки синьо-фіолетові великі до 4 см діам., зібрані в китицю. Цвітуть у липні-серпні VI-VII. Розмножується насінням.

В умовах парку проходять інтродукційне випробування *C. americana*, *C. incurve*, *C. speciosa* Pourr., *C. thyrsoides* L.

По тривалості онтогенезу переважають багаторічні види (81 %), дворічні (19 %).

В лісовій частині парку зростає 5 видів, на луго-степових ділянках – 3 види, на демонстраційно-колекційних ділянках – 13 видів.

Пошкодження хворобами та шкідниками не відмічено.

УДК 712.4:634.942

¹Домшина К.М., ²Савосько В.М. к.б.н.

¹ КПНЗ «Стація юних натуралістів Жовтневого району»
м. Кривий Ріг, e-mail: dragonfly90886@yandex.ru

² Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»
м. Кривий Ріг, e-mail: savosko@list.ru

ПОШИРЕННЯ ХВОЙНИХ В ОЗЕЛЕНЕННІ ПРИШКІЛЬНИХ ДІЛЯНОК КРИВОРІЖЖЯ

Серед об'єктів озеленення сучасних міст особливе значення мають пришкільні ділянки, які слугують базою для учбових занять з біології, географії і природознавства та місцем для позакласної й гурткової роботи. Крім того, ці території використовуються для відпочинку учнів під час перерв і після занять. Тому так важливо озеленення пришкільних ділянок

загалом та, особливо, з застосуванням хвойних. Як відомо, ці рослини значно поліпшують кліматичні та санітарно-гігієнічні умови зони озеленення. Крім того вони значно покращують архітектурно-планову композицію та художньо-емоційну організацію території пришкільних ділянок.

Мета роботи: дослідити флористичний склад хвойних рослин на території пришкільних ділянок в межах північної частини Криворіжжя (Тернівського та Жовтневого районів).

Об'єктами досліджень були обрані території пришкільних ділянок північної частини Криворіжжя. В Тернівському районі були досліджені території: Криворізької Тернівської гімназії № 77 (КТГ №77), Криворізької загальноосвітньої санаторної школи-інтернату № 8 (КЗОСШ № 8), Криворізьких загальноосвітніх середніх шкіл (КЗОСШ) №№ 37, 45, 55, 106, 117. В Жовтневому районі були досліджені території: Криворізького обласного ліцею-інтернату для сільської молоді (КОЛІ), Криворізьких загальноосвітніх середніх шкіл (КЗОСШ) №№ 32, 33, 126. Дослідження хвойних насаджень на пришкільних ділянках проводилось протягом 2013-2015 років. В польових умовах маршрутним методом визначали флористичний склад хвойних видів, який в камеральних умовах уточнювали за визначниками та посібниками.

При обстеженні території пришкільних ділянок північної частини Криворіжжя було виявлено 19 видів та форм хвойних, які відносяться до 6 родам, що поєднуються у 3 родини (табл.). У складі флори ділянок хвойних дерев та чагарників переважає родина Кипарисові (*Cupressaceae* Rich. ex Bartling) – 10 видів. Пануючими родами є Туя (*Thuja* L.) та Ялина (*Picea* L.) відповідно по 5 видів та форм.

Хвойні види деревних та чагарникових рослин мають нерівномірну поширеність в межах пришкільних ділянок північної частини Криворіжжя. Так, десять вивід (53% від загальної кількості) поширені лише на одній-двох ділянках, п'ять видів (26%) – на трьох-п'яти ділянках, чотири види (21%) – на шести-семи ділянках.

Слід зазначити, що території пришкільних ділянок північної частини Криворіжжя характеризуються різною флористичною насиченістю хвойними рослинами. Максимальна кількість видів хвойних виявлена на територіях учбових закладів інтернатного типу: КОЛІ та КЗОСШ № 8, відповідно по 12 та 9 видів. Водночас мінімальна кількість хвойних видів (1-3 види) встановлена на території учбових закладів, що були збудовані наприкінці 80^{-их} роках ХХ ст.: КТГ №77, КЗОСШ №№ 32, 106, 117, 126.

Встановлено, що серед хвойних рослин найбільш поширеними виявилися: *Picea abies* Karsten та *Thuja occidentalis* L. Ці види зустрічаються на території восьми пришкільних ділянок північної частини Криворіжжя. Також слід зазначити, що виявлені лише в межах однієї ділянки такі види хвойних: *Juniperus communis f. stricta* Rehder., *Juniperus*

virginiana L., *Taxus baccata* L., *Thuja occidentalis f. pyramidalis* L., *Thuja occidentalis f. globosa* Beissn., *Thuja plicata* Lamb., *Pinus banksiana* Lamb.

Таблиця
Видовий склад та поширення хвойних на пришкільних ділянках північного
Криворіжжя

№	Вид	Тернівський район						Жовтневий район				
		КТГ №77	КЗОСШ №8	КЗОСШ №37	КЗОСШ №45	КЗОСШ №55	КЗОСШ №106	КЗОСШ №117	КОЛІ	КЗОСШ №32	КЗОСШ № 33	КЗОСШ № 126
1	<i>Juniperus communis</i> L.		+	+				+				
2	<i>Juniperus communis f. stricta</i> Rehder.								+			
3	<i>Juniperus sabina</i> L.		+		+	+			+	+		
4	<i>Juniperus virginiana</i> L.										+	
5	<i>Platycladus orientalis</i> L.			+	+	+	+	+	+			
6	<i>Taxus baccata</i> L.								+			
7	<i>Thuja occidentalis</i> L.	+	+		+					+	+	+
8	<i>Thuja occidentalis f. columna</i> Spaith.								+			+
9	<i>Thuja occidentalis f. pyramidalis</i> L.										+	
10	<i>Thuja occidentalis f. globosa</i> Beissn.								+			
11	<i>Thuja plicata</i> Lamb.								+			
12	<i>Pinus banksiana</i> Lamb.								+			
13	<i>Pinus sylvestris</i> L.					+			+			
14	<i>Pinus pallasiana</i> D. Don		+	+	+	+						
15	<i>Picea abies</i> (L.) Karsten.		+	+	+	+	+			+	+	
16	<i>Picea glauca</i> (Moench) Voss		+	+					+		+	
17	<i>Picea omorika</i> (Pancic) Purk.		+	+								
18	<i>Picea pungens</i> Engelm.		+	+	+				+			
19	<i>Picea pungens f. coerulea</i> Rehd.		+		+				+			

Примітка: КТГ № 77 – Криворізька Тернівська гімназія № 77, КЗОСШ № 8 – Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 8, КЗОСШ – Криворізька загальноосвітня середня школа, КОЛІ – Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді.

Екзотичним хвойним видом, що використовується в озелененні територій пришкільних ділянок північної частини Криворіжжя на нашу

думку є *Pinus banksiana*. Природно цей вид зростає у Північній Америці на малородючих ґрунтах та є самим північним видом родом з Північної Америки. Має привабливий і цікавий зовнішній вид. Сосна Банка виявлена на території КОЛІ в кількості чотирьох екземплярів. Серед хвойних рослин, що зростають в межах пришкільних ділянок один вид занесений до Червоної книги України – *Taxus baccata*. Він має вразливий природоохоронний статус як рідкісний реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом. Цей вид хвойних виявлений на території КОЛІ.

Серед пришкільних ділянок за видовим різноманіттям хвойних рослин виділяється територія пришкільної ділянки Криворізького обласного ліцею-інтернату для сільської молоді. В межах цієї ділянки виявлено 12 видів та форм хвойних рослин, в тому числі і сосна Банка та тис ягідний. На нашу думку таке флористичне різноманіття хвойних рослин в межах пришкільної ділянки КОЛІ зумовлено історією та теперішнім статусом учбового закладу.

Таким чином, в озелененні пришкільних ділянок північної частини Криворіжжя застосовується 9 видів та форм хвойних рослин які відносяться до 6 родам, що поєднуються у 3 родини. Найбільш поширеними видами є *Picea abies* та *Thuja occidentalis*. В озелененні пришкільних ділянок «нових» шкіл використовуються лише два-три види та форми хвойних, «старих» шкіл – шість-сім, шкіл-інтернатів – 9-12.

УДК 582.916.16+582.711.711]:[58:69.029

*Дорошенко О.К. к.б.н., Трофименко Н.М. к.б.н., Гончаренко Б.В.
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
м. Київ, e-mail:boris_nbs@ukr.net*

**ПІДВИЩЕННЯ ДЕКОРАТИВНОСТІ КОЛЕКЦІЙНО-
ЕКСПОЗИЦІЙНОЇ ДІЛЯНКИ ДЕНДРАРІЮ НАЦІОНАЛЬНОГО
БОТАНІЧНОГО САДУ ІМЕНІ М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ
«САД ФОРЗИЦІЙ (ЗОЛОТА ДОЛИНА)» ЗАЛУЧЕННЯМ
ДО ЇЇ СКЛАДУ ВИДІВ *SPIRAEAE* L.**

Колекційно-експозиційна ділянка «Сад форзицій (Золота долина)» була створена у 1958 р. за систематичним принципом з вільним розміщенням окремих груп. Ділянка має майже квадратну форму займає площу біля 0,4 га, розміщена на схилі південно-східної експозиції з крутизною окремих її частин від 7 до 28°. На 1 січня 2016 р. колекція нараховує 5 видів, 2 різновиди, 1 гібрид, та 8 культиварів. Вони розміщені в 5^{ти} групах від 4 до 25 рослин в кожній та рядовій посадці по південно-західному краю ділянки довжиною 21м з 16^{ма} рослинами. Найбільша група розміром 20 × 20м (25 рослин) і одна з найменших розміром 3 × 4 м